

Nykydokumentoinnin ja kokoelmatyön pohjoismaisten seminaarien sarja alkoi Kansallismuseossa

9.-10. helmikuuta 2016 olivat eräällä tavalla historiallisia päiviä. TAKO-verkosto järjesti olemassaolonsa ensimmäisen kansainvälisen tapaamisen, pohjoismaisille museoammattilaisille suunnatun kaksipäiväisen seminaarin 'Digitaaliset kokoelmat – avoimempi Pohjola', 'Digitala samlingar – för ett öppnare Norden' Kansallismuseon auditoriossa. Ajatus tämän tyyppisten pohjoismaisten museoalan tapaamisten vakiinnuttamisesta on lähtöisin Pohjoismaiden Ministerineuvoston Kööpenhaminan toimistosta ja sen edelleen kehittäminen jatkuu lähivuosina luultavasti muissa maissa muiden toimijoiden voimin. TAKO luonnollisesti osallistuu mahdollisuuksien mukaan suomalaisen panoksen tuottamiseen.

Suomi on tänä vuonna Pohjoismaiden Ministerineuvoston puheenjohtajamaa. Puheenjohtajuusvuoteen kuuluu monenlaisia eri alojen tapahtumia. Myös opetus- ja kulttuuriministeriölle oli varattu määräraha pohjoismaisten tapahtumien järjestämiseen. Sieltä otettiin yhteyttä TAKO:on ja tiedusteltiin, haluaisiko TAKO ottaa järjestääkseen pohjoismaisen seminaarin, osaksi ministeriön, osaksi Ministerineuvoston avustuksen turvin. Olimme TAKO:ssa äärimmäisen tyytyväisiä, koska pidimme tuota yhteydenottoa osoituksena työmme arvostuksesta. Lisäksi TAKO:lla oli käytettävissään tämän kirjoittajan pohjoismaiset alan kontaktit niin pohjoismaisen Norsam-verkoston kautta kaikkiin Pohjoismaihin kuin myös Ruotsin, Norjan ja Tanskan kansallisiin verkostoihin.

Seminaarin valmisteluvaihe

Tapaamiset ministeriön edustajien kanssa touko- ja syyskuussa johtivat suunnitelmien täsmentymiseen ja Norsamin valintaan yhteistyökumppaniksi. Ministerineuvoston kulttuurin sektoriohjelman teemoista yksi, 'Digitaalinen Pohjola' valikoitui seminaarimme temaattiseksi viitekehykseksi, ja siltä pohjalta aloimme suunnitella seminaarin sisältöä. Norsamin koordinoitiryhmä oli heti valmiina ideoimaan seminaaria ja lokakuun alussa Tanskassa pidetty kokous oli tärkeä askel sisällön suuntaviivojen hahmottelussa ja pohjoismaisten keynote-puhujien etsinnän käynnistämisessä. TAKO:n ohjausryhmä jatkoi tahollaan seminaarin kokonaisuuden rakentamista keskittyen seminaarin yleisten suuntaviivojen hahmotteluun ja yksityiskohtaisen suunnittelun seurantaan.

Seminaarin järjestäjätahoiksi kahden verkoston, TAKO:n ja Norsamin, ohelle tulivat Kansallismuseo ja Työväenmuseo Werstas sekä luonnollisesti rahoittajatahot opetus- ja kulttuuriministeriö ja Nordisk ministerråd. Ministeriön asiantuntevalla avulla laadittiin avustushakemukset ja aikanaan saatiin niihin myöntävät päätökset. Seminaarityöryhmän muodostivat TAKO:n puheenjohtajan *Teemu Aholan* johdolla verkoston sihteerit *Risto Hakomäki* ja *Antti Metsänkylä* sekä saadun avustuksen turvin kahdeksi kuukaudeksi palkattu seminaarisihteeriksi *Laura Lukka*. Sen tehtävänä oli seminaaribudjetin laadinta, keynote-puhujien valinta, muun ohjelmasisällön suunnittelu sekä lukemattomista käytännön yksityiskohdista huolehtiminen. TAKO:n ohjausryhmä ja Norsamin koordinoitiryhmä toimivat tarpeellisina taustavoimina ja kriitikoinakin.

Seminaarikutsu saatiin joulukuussa liikkeelle ja Laura Lukan aloitettua työt tammikuun alussa alkoi todella tuntua siltä, että nyt tehdään jotain konkreettista. Sitä edeltänyt

työvaihe, sisällön ja rakenteen suunnittelu, oli toisella tavalla kiehtovaa ja todella äärimmäisen kiinnostavaa, sen kaiken toteuttaminen käytännön tasolla sitten oma lukunsa.

Norsamin kokous ja seminaarin alku

Vuoden kuudennen viikon alkaessa 8. helmikuuta oli tunnelma jännittynyt, mutta lähes kaikki valmista. Seitsemän Norsamin koordinoitiryhmän skandinaavijäsentä saapui jo sinä päivänä Helsinkiin ja ryhmä piti oman kokouksensa Kansallismuseossa. Norsamin käytännön mukaisesti koordinoitiryhmään kuuluu kaksi jäsentä jokaisesta Pohjoismaasta. Suomen toinen paikka on ollut tyhjänä jo vuoden Turun museokeskusta edustaneen *Sanna Kupilan* jätettyä paikkansa, ja toinen vapautuu nyt Norsamin käynnistämisvaiheista 1990-luvulta alkaen mukana olleen tämän kirjoittajan jäädessä pois. Norsam täydentää tarvittaessa itse rivejensä ammatillisten museoiden piiristä. Uusiksi jäseniksi on pyydetty *Minna Sarantola-Weissia* Helsingin kaupunginmuseosta ja *Teemu Aholaa* Työväenmuseo Werstaalta. Jälkimmäisen osalta asian käsittely hänen taustamuseossaan on vielä kesken, ensin mainittu on jo muodollisesti valittu ryhmän jäseneksi. Molemmat olivat läsnä maanantain kokouksessa ja aloittivat integroitumisen ryhmään ja sen työskentelytapoihin.

Norsamin koordinoitiryhmä Suomen kansallismuseossa 8.2.2016. Kuva: Antti Metsänkylä

Myös Ruotsin toinen jäsen vaihtui tässä yhteydessä, kun TAKO:n sisarverkoston Nätverket DOSSin puheenjohtaja *Åsa Stenström* Västerbottenin museosta osallistui ensimmäistä kertaa Norsamin kokoukseen. Mainittujen lisäksi paikalla olivat *Lena Palmqvist* Nordiska museetista, *Lykke Pedersen* Tanskan kansallismuseosta, *Lilja Árnadóttir* Islannin kansallismuseosta, *Linda Ásdísardóttir* Eyrarbakkin museosta, *Svein Gynnild* Lillehammerin Maihaugen-museosta ja *Thomas Walle* Norsk Folkemuseumista. Ryhmän toinen tanskalainen jäsen *Marie Ørstedholm* Tanskan merenkulkumuseosta Helsingøristä oli valitettavasti estynyt saapumasta tällä kertaa Suomeen. TAKO:n ohjausryhmää kokouksessa edusti lisäksi *Hanna Kyläniemi* Lapin maakuntamuseosta.

Ensimmäisen seminaaripäivän aamuna osallistujalistaa tarkistaessa listalla oli 222 henkilöä, joista muutama ei päässyt paikalle. Laskujemme mukaan seminaariin osallistuneista oli 15 Norjasta, 11 Ruotsista, 8 Islannista ja 2 Tanskasta. Lisäksi 2 osallistujaa saapui Virosta. Suomalaisista osallistujista 3 tuli Ahvenanmaalta.

Seminaarin avasi TAKO:n puheenjohtaja, kokoelmapäällikkö *Teemu Ahola* Työväenmuseo Werstaalta. Hän linjasi digitaalisuuden ja verkostoitumisen ylläpitämisen ja kehittämisen seminaarin keskeiseksi lähtökohdaksi ja tavoitteeksi. Norsamin tervehdyksen esitti sen tämänvuotinen puheenjohtaja, osastonjohtaja *Lena Palmqvist* Nordiska museetista Tukholmasta. Hän kertoi Norsam-verkoston taustasta ja vaiheista 1990-luvulta alkaen, sen tehtävästä yhdistää pohjoismaisia museoammattilaisia nykydokumentoinnin mutta myös kokoelmanhallinnan ja tiedon välittämisen kysymyksissä, järjestää seminaareja ja kursseja, lisätä pätevyyttä mutta myös yhteistyötä. Digitaalisuus on ollut keskeinen teema myös Norsamin aktiviteeteissa viime vuosina. Norsamin koordinoitiryhmässä on kaksi jäsentä kaikista Pohjoismaista ja vuosittain kiertävä puheenjohtajuus: vuonna 2016 Ruotsi on puheenjohtajamaa. Palmqvistin mielestä Digitaaliset kokoelmat -seminaari on pohjoismaisuutensa ja sisältönsä puolesta Norsam-toimintaa tyypillisimmillään. Museoviraston tervehdyksen lausui pääjohtaja *Juhani Kostet*. Hän totesi, että kokoelmatoiminta on yksi museoiden perustehtävistä. Tämänkertaisen TAKO-seminaarin kansainvälisyyttä hän piti ilahduttavana asiana.

Lena Palmqvist avaamassa seminaaria. Kuva: Risto Hakomäki.

Myöhemmin päivällä ohjelmassa olleen opetus- ja kulttuuriministeriön tervehdyksen esitti ministerin ollessa estyneenä ylijohtaja *Riitta Kaivosoja*, joka totesi, että kulttuuri on yksi pohjoismaisen yhteistyön peruspilareista. Hän toivoi, että suomalaisen TAKO-verkoston käynnistämä toiminta laajenisi tämän seminaarin pohjalta pohjoismaiseksi verkostoksi.

Kolme keynote-esitelmää: digitaaliset kokoelmat ja museot tässä ajassa

Ensimmäisenä päivänä kuultiin kolme seminaarin kuudesta keynote-esitelmästä. Tarkastaja *Jacob Westergaard Madsen* Tanskan huhtikuussa avattavasta Rock-museosta esitteli sitä, miten dokumentointi, keruu ja tiedon edelleen välittäminen muuttuvat digitaalisuuden myötä yhdeksi ja samaksi asiaksi. Hän esitteli eräänlaisen rockin Tanskan-kartan, museon laajan digitaalisen keruu- ja dokumentointiprojektin. Siinä dokumentoidaan rockin ja popin kohtaamispaikkoja, joissa nuoret ovat kautta vuosikymmenten osallistuneet musiikkikulttuuriin. Se esittelee aineistoja sekä museon omasta kokoelmasta, osaksi tarjoaa alustan, johon käyttäjät voivat ladata erilaista aineistoa. Museo puolestaan voi käyttää sitä aineistoa eri tavoin eri tarkoituksiin. Museo joutuu kysymään, mitä aineisto on ”meidän”, voiko sitä nimittää museon aineistoksi, koska se on kopio lahjoittajan aineistosta, joka puolestaan voi olla kopio jonkun muun aineistosta. Tästä aineiston ominaisuudesta versoo monenlaisia uusia kysymyksiä.

Jacob Westergaard Madsen. Kuva Risto Hakomäki.

Professori *Dagny Stuedahl* Norjan ympäristö- ja biotieteellisestä yliopistosta puhui samankaltaisesta teemasta, digitaalisen dokumentoinnin ja tiedon välittämisen yhdistämisestä. Digitaaliset menetelmät muuttavat kommunikaatioprosessia, koska aineiston käyttäjästä, museon asiakkaasta, tulee aktiivinen osapuoli. Stuedahlin esimerkit käsittelivät veneiden rekonstruointityötä ja Oslon historiallisten valokuvien esittelyä mobiililaitteiden kautta. Gokstadsbåteniksi nimetyn viikinkiveneen ja vuosina 2008-2009 löydetyn Norjan suurimpaan 13 alusta sisältävään laivalöytöön kuuluneen Stuttkjukkeniksi ristityn pienen 1600-luvun rahtialuksen rekonstruoinnissa on käyty suoraa keskustelua

Linda Ásdisardóttir Eyrarbakkin museosta kommentoi Dagny Stuedahlin esitelmää. Kuva: Risto Hakomäki.

yleisön kanssa videon ja sosiaalisen median kautta. Stuedahl esitti käsityksensä, että museot ovat hyödyntäneet digitaalitekniikkaa vielä vähän: yleisö etsii verkkosivuilta lähinnä tietoa aukioloajoista ja pääsylippujen hinnoista. Mutta digitalisaatio avaa mahdollisuudet dokumentoida objektien moninaisuutta, mahdollistaa eri datamuotojen – äänen, kuvan, graafisen aineiston – yhdistämisen sekä on avoin uusille tiedon muodoille. Haasteena on universaalien luokittelukaavojen ja objekteihin perustuvan merkityksenmuodostuksen yhdistäminen.

Thomas Walle Norsk Folkemuseumista kommentoi Susanna Petterssonin esitelmää. Kuva: Risto Hakomäki.

Ateneumin taidemuseon johtaja *Susanna Pettersson* esitti kysymyksiä tulevaisuudelle, millainen on museoiden uusi aika? Hän pohti museoiden asemaa nyky-yhteiskunnassa kysymyksillä mikä muuttuu, minkä pitäisi muuttua ja mikä pysyy ennallaan. 1990-luvulla

kyseenalaistettiin kansallisten museo-organisaatioiden siihen asti itsestään selvä asema. Asiakkaat alkoivat vaatia palveluita, toimijoiden määrä kasvoi ja talous kiristyi. Museoiden oli pakko alkaa tarkastella toimintatapojaan kriittisesti. Kriittinen museologia ja toimintaympäristön muutokset sysäsivät uudistumisen alulle. Alettiin kiinnittää huomiota

Kuva: Risto Hakomäki.

asiakkaisiin ja heidän palvelemiseensa. Tulostavoitteiden asettaminen kuului myös uuteen ajatteluun. Museoiden piti alkaa todistaa olemassaolonsa oikeutus, puhuttiin relevanssista niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Vapaa-aika lisääntyi, kulutustottumukset muuttuivat, trendit alkoivat vaikuttaa niihin. Kävijätutkimukset tulivat kehittämisen ohjenuoraksi ja tarjonnan suunnittelussa alettiin miettiä kohderyhmiä. Linsejä, joiden läpi museotoimintaa tarkastellaan, ovat taloudellinen, poliittinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja teknologinen. Ajan uudet ilmiöt on aina otettava toiminnassa huomioon. Museot tekevät yhteistyötä keskenään ja myös aivan uudentyypisten toimijoiden kanssa, sponsorointi ja brändäys ovat tulleet osaksi museoiden arkea. Tämä kumpuaa siitä, että museoiden julkinen rahoitus on kääntynyt laskuun. Itsepohdiskelu ja kriittisyys omaa toimintaa kohtaan ovat kasvaneet. Digitaalisten työkalujen käyttö museoissa uusilla ja innovatiivisilla tavoilla on ollut ilahduttavan runsasta ja nopeaa.

Kohtaamispisteet ja iltajuhla

Ensimmäisen seminaaripäivän päättäneet pohjoismaiset kohtaamispisteet (Nordiska träffpunkter) oli ideoitu auttamaan seminaariin osallistuvia museoammattilaisia verkostoitumaan Pohjolassa yli valtakunnanrajojen. Kuuden temaattisen pisteen otsikot olivat: 1. Nykydokumentointi, 2. Taidemuseoiden ja -kokoelmien rooli, henkilöhistoria, 3. Tallennus ja kokoelmatyö, 4. Muistitieto, yleisötyö, 5. Poistopolitiikka, 6. Pohjoismaiset / kansainväliset hankkeet ja rahoitus. Kullakin tapaamispisteellä oli kaksi vetäjää, TAKO:n ohjausryhmän jäsen ja Norsamin koordinoitiryhmän jäsen, kuudennessa pisteessä lisäksi asiantuntijana *Annu Webb* Helsingin Pohjoismaisesta kulttuuripisteestä.

Kohtaamispisteiden hyödyn arvioiminen jää niihin osallistuneille itselleen. Osanotto eri

pisteissä vaihteli, mutta keskimäärin se oli varsin runsasta ja keskusteluja kehuttiin hyviksi. Kaikesta päätellen niissä virisi tulevien kontaktien ja yhteistyön alkuituja.

Kuudennen kohtaamispisteen teemana oli pohjoismaiset/kansainväliset hankkeet ja rahoitus ja siihen osallistui Pohjoismaisesta kulttuuripisteestä kutsuttu asiantuntija. Kuva: Risto Hakomäki.

Seminaarin iltajuhlassa nautittiin yhdessäolosta, musiikista ja erinomaisista tarjoiluista. Keskustelu oli vilkasta ja sielläkin solmittiin kollegiaalisia kontakteja. Sibelius-juhlavuoden jousitrio (*Heini Eklund, Petteri Poijärvi ja Liina-Mari Raivola*) esitti kahden juuri 150-vuotispäivän johdosta juhlitun pohjoismaisen säveltäjän, Jean Sibeliuksen ja Carl Nielsenin musiikkia.

Juha Jämbäck Porvoon museosta ja Svein Gynnild Lillehammerin Maihaugen-museosta syventyneinä keskusteluun iltajuhlassa. Kuva: Risto Hakomäki.

Sibelius-juhlavuoden jousitrio soittaa Kansallismuseon Sibelius-näyttelyn tiloissa. Kuva: Risto Hakomäki.

Toisen päivän keynote-esitelmät

Toisen päivän kolmesta keynote-esityksestä ensimmäinen oli luonteeltaan museopoliittinen: ylijohtaja Riitta Kaivosoja opetus- ja kulttuuriministeriöstä esitteli parhaillaan työskentelevän museopoliittisen ohjelmatyöryhmän tavoitteita ja suuntaviivoja.

Riitta Kaivosoja. Kuva: Risto Hakomäki.

Edellinen museopoliittinen ohjelma valmistui v. 1999, ja ajat ovat sen jälkeen todella muuttuneet. Nykyisen työryhmän työ alkoi elokuussa 2015 ja sen on tarkoitus valmistua joulukuussa 2016. Ryhmä on koottu museoalan avainhenkilöistä ja se kuulee asiantuntijoina lukuisia museokentän toimijoita. Tavoitteena on hahmotella tavoitteet, jotka olisi saavutettava vuoteen 2016 mennessä. Työn avainsanoja ovat yhteistyö,

verkostoituminen, saatavuus ja saavutettavuus. TAKO-verkosto mainittiin hienona esimerkkinä ammatillisten museoiden välisestä toimivasta yhteistyöstä, joka mahdollistaa museokokoelmien entistä monipuolisemman hyötykäytön.

Kajsa Hartig. Kuva: Risto Hakomäki.

Digitaalinnavigaattori *Kajsa Hartig* Nordiska museetista käsitteli omalta näkökannaltaan jo Stuedahlin ja Westergaard Madsenin esitelmissään tarkastelemaa yleisön osallistamista kokoelmatyöhön. Digitaalisuus museoissa vaatii innovatiivista ajattelua, jonka avulla osataan reagoida ulkoisiin impulsseihin ja täyttää odotukset. Digiajan museoyleisö ei koostu passiivisista vastaanottajista vaan aktiivisista, mukana luovista toimijoista. Museoiden on kohdattava yleisö, ja myös se politiikka joka tätä toimintaa säätelee. Digitaalisuus museoissa tarkoitti aluksi objektien metadatan kuvausta, Myöhemmin tuli mahdolliseksi ladata kuvia omaan käyttöön ja niiden myötä myös käyttösääntöjen laatiminen ja käyttöoikeuksien määrittely aktualistui. Kokoelmatietojen esittämisestä edettiin monimuotoisempaan digitaalisuuteen, esimerkiksi sosiaalisen median käyttöön. Nordiska museetin projektissa 'Minnen' kootaan muistitietoa yleisön voimin, siinä on kuitenkin tiettyjä ongelmia yleisön aktivoimisessa. On otettava huomioon, että kaikilla asiakkaila ei ole käytettävissään samoja teknisiä mahdollisuuksia. Digitaaliset aineistot muodostavat museon sisään eräänlaisen ekosysteemin. Aineiston keruuta ja tiedon välittämistä yleisölle ei enää voi erottaa samalla tavoin toisistaan kuin museoissa aiemmin on totuttu.

Projektipäällikkö *Helga Maureen Gylfadóttir* Reykjavíkin kaupunginmuseosta esitteli Islannin kulttuurihistoriallisten museoiden Sarpur-tietokantaa, johon on koottu esineiden, taideteosten ja valokuvien lisäksi muinaisjäännöksiä, muistitietoa ja paikannimistöä. Tietokannan sisältöä luotaessa on korostettu museoesineiden valokuvien merkitystä. Näin tietokannan käyttäjät saavat hyvän käsityksen koko maan museoiden esineistöstä. Vuonna 1998 perustettu Sarpur on muuttunut yhtiömuotoiseksi vuonna 2002. Tietokannan nykyisessä versiossa 3.0 on mukana viisikymmentä museota ja laitosta. Tietokantaa käytetään myös kokoelmapoistojen välineenä. Koska museot ovat tietokannan avulla

Johanna Jakomaa Satakunnan Museosta kommentoi Kajsa Hartigin esitelmää.

selvillä toistensa kokoelmista, poistojen tarpeellisuuden havaitseminen on entistä helpompaa. Museot voivat myös tarjota poistettaviksi päätettyjä esineitä toisille museoille.

Näkökulmia kokoelmatyöhön Suomessa

Toisen seminaaripäivän aamupäivä oli omistettu suomalaisten museoiden kokoelmatyölle, ajatuksena toisaalta esittää suomalaisille, enimmäkseen TAKO:ssa toimiville osallistujille katsaus ajankohtaiseen tilanteeseen, toisaalta tarjota ulkomaisille kollegoille eräänlainen näyteikkuna siihen, mitä suomalaisessa kokoelmatyössä on meneillään. Koska kaikissa hankkeissa digitaalisuus on läsnä muodossa tai toisessa, katsoimme tämän osion sopivan erinomaisesti seminaarin teemaan, jossa keskeistä olivat nimenomaan digitaalisuus, kokoelmat ja verkostotyö.

TAKO:n puheenjohtaja Teemu Ahola esitteli tallennustyönjaon rakenteen ja toiminta-ajatuksen sekä tämänhetkisen tilanteen. Tallennustyönjaossa on tällä hetkellä mukana yhteensä 93 ammattimaisesti hoidettua museota. Tallennustyönjakomalli sisältää kaikkiaan 416 yksittäistä tallennustehtävää, jotka toiminnassa olevat museot ovat ottaneet vastuulleen.

Museot raportoivat vuosittain edellisvuonna tallennustyönjaon piirissä tehdyn kartuntansa.

Helga Maureen Gylfadóttir. Kuva: Risto Hakomäki.

Vuonna 2015 tehtiin työnjaon historian ensimmäinen raportointi, jonka tuloksia Ahola puheenvuorossaan lyhyesti esitteli. Yhteensä 73 museota raportoi 263 yksittäistä tallennustehtävää ja niiden sisältämää kartuntaa vuodelta 2014. Ensimmäinen raportointikerta oli haasteellinen sekä raporttikyselyn laatijoille että raporttiin vastanneille

Teemu Ahola. Kuva: Risto Hakomäki.

museoille: miten saada laaja ja monipolvinen kokonaisuus raportoitua mahdollisimman kompaktisti ja konkreettisesti? Museot suoriutuivat Aholan mukaan vaativasta tehtävästä erittäin hyvin. Raporttien sisällöt olivat varsin yhteismitallisia ja antoivat mielenkiintoista tietoa museoiden vuotuisesta kartunnasta ja siitä, mitä museot tallennustyönjaon myötä kokoelmiinsa tallentavat. Raportti on tuotettu excel-taulukoksi, joka löytyy TAKO:n verkkosivulta. Excel-taulukkoa on mahdollista järjestellä erilaisin filtterein sekä kohdistaa sisältöön hakuja. Nyt ohjausryhmä miettii, miten raporttia voisi jatkojalostaa siten, että se palvelisi museoita mahdollisimman monipuolisesti. Tallennustyönjaon järjestyksessään toinen raportointikierron on parhaillaan käynnissä ja se päättyy toukokuun lopussa. Tulokset julkistetaan ensi vuoden kevätseminaarissa.

Amanuenssi *Anni Guttorm* Saamelaismuseo Siidasta selosti tuoreen esimerkin kokoelmasiirrosta, Tampereelta Museokeskus Vapriikista siirrettiin viime vuonna sinne 1900-luvun alussa päätynyt noin 30 saamelaisesineen kokoelma Siidaan. Siirto herätti Lapissa paljon positiivista huomiota ja yleisö on ottanut sen innostuneesti vastaan. Luovutus Tampereella keväällä 2015 sai suuren medianäkyvyyden. Kun kokoelmaa esiteltiin, museo sai myös esinetyypeistä tietoa yleisöltä. Siida toimeenpani kyselyn kokoelmasiirroista, 91 % vastanneista piti saamelaisesineiden palauttamista tärkeänä. Kun esineet ovat Lapissa, ne ovat helpommin tutkittavissa ja uusille sukupolville esiteltävissä.

Anni Guttorm. Kuva: Risto Hakomäki.

Koska Siidan 1960-luvulta lähtien kerätty oma kokoelma sisältää lähinnä uudempaa esineistöä, siirretty pieni kokonaisuus täydentää sitä hyvin. Lisäksi sillä on alueen väestölle suuri symbolinen merkitys. Tapahtuma lisäsi museon vuorovaikutusta paikallisen väestön kanssa.

Kokoelmapoistojen yhteiset käytännöt -hankkeen toisen vaiheen tuoretta julkaisua sekä kehitteillä olevaan siirtofoorumia esitteli sairastuneen hankekoordinaattori *Emilia Västin* sijasta hankkeen ohjausryhmään kuuluva intendentti *Elina Kallio* Helsingin kaupunginmuseosta. Julkaisu on verkkojulkaisuna ladattavissa Suomen museoliiton

sivuilta samoin kuin aiemmin valmistunut hankkeen ensimmäisen vaiheen julkaisu.
<http://museoliitto.fi/kokoelmapoistot2> <http://www.museoliitto.fi/index.php?k=11953>

Elina Kallio ja moderaattori Pälvi Myllylä. Kuva Risto Hakomäki.

Hankkeen toiseen vaiheeseen on osallistunut kolme kulttuurihistoriallista museota: Helsingin kaupunginmuseo, Museokeskus Vapriikki Tampereelta sekä Tekniikan museo ja kolme taidemuseota: Aboa Vetus & Ars Nova Turusta, Helsingin taidemuseo HAM ja Tampereen taidemuseo. Selvitettävät teemat olivat: 1. yhteistyö kokoelmapoistoissa, 2. elinkaarikysymykset kokoelmapoistoissa ja 3. myynti poistotapana. Niistä kolmas otettiin hankkeen ensimmäisen vaiheen saaman palautteen pohjalta. Yhteistyön osalta on selvitetty muun muassa, mitä yhteistä on kulttuurihistoriallisten museoiden ja taidemuseoiden poistopolitiikassa. Poistopolitiikan ja poistokäytäntöjen kehittäminen on tärkeää, vaikka asia ei olisikaan ajankohtainen, jotta käytännöt olisivat olemassa asian aktuaalistuessa. Hankkeen kolmantena julkaisuna ilmestyy englanninkielinen kooste kahdesta suomenkielisestä julkaisusta. Piakkoin avautuu verkossa hankkeessa kehitetyn kokoelmansiirtofoorumin demoversio, joka esittelee foorumin toimintaideaa ja jota kaikki halukkaat saavat käydä testaamassa. Tallennustyönjako on poistofoorumin taustalla oleva rakenne: perusteet sekä esineestä luopumiseen että sen kokoelmiin ottamiseen ovat usein löydettävissä siitä. Foorumille on täyttää nimenomaan vastaanottajaa etsittäessä. Siirtofoorumi esikuvat toimivat Britanniassa ja Hollannissa. Britanniassa pidetään tärkeänä foorumin julkisuutta, näkyvyyttä yleisölle. Suomessa on päädytty suljettuun foorumiin, jonne vain ammattimuseoilla on pääsy. Periaatteet ovat. 1. Esinettä tarjotaan toisten museoiden kokoelmiin ja tai museopedagogiseen käyttöön. 2. Voidaan tarjota yksittäistä objektia tai objektiryhmää tai kokoelmaa. 3. Ilmoitetaan vain objekteja, jotka eivät ole liian huonokuntoisia toisten museoiden kokoelmiin. 4. Jos objekti kuuluu tallennustyönjaon perusteella jonkin toisen museon tallennustehtävän piiriin, harkitaan ensin suoraan yhteydenottoa, eli foorumia en ensi sijassa käytetä. 5. Sopimukset ja muuta siirtoa koskevat järjestelyt ovat aina kahdenvälisiä. 6. Toiminta perustuu museotyön eettisiin sääntöihin sekä museon omaan kokoelma- ja poistopolitiikkaan.

Johanna Lehto-Vahtera. Kuva: Antti Metsänkylä.

Erilaisten museoiden yhteistyöstä verkostoissa kertoi museonjohtaja *Johanna Lehto-Vahtera* Aboa Vetus & Ars Nova -museosta, esimerkkinä TAKO:n pooli 6 ja sen päättymässä oleva hanke 'Kokoelmien avaimet'. Poolissa toimii sekä kulttuurihistoriallisia että taidemuseoita. Verkostoituminen on museoille lisäarvo, josta hyötyvät niin kokoelma-, näyttely- kuin yleisötyöprosessitkin. Verkostoyhteistyö voi olla kollegiaalisesti etenevä oppimisprosessi. Se on myös osa ammattitaitoa ja sen avulla hyvä käytännöt ja ideat saadaan muidenkin ulottuville. Verkostossa yhdistyvät alueellinen asiantuntemus, muiden museoiden historian ja kokoelmahistorian tuntemus, tieto siitä, miten kokoelmia tutkitaan eri museoissa sekä miten eri museot kommunikoivat yleisön kanssa. Kokoelmien avaimet -hankkeeseen osallistui seitsemän hyvinkin erityyppistä museota. Kokoelmista puhuttaessa näkee usein käytettävän sellaisia käsitteitä kuin aarre, helmi, ikoni, suosikki, klassikko, tunnisteteos. Käytetyt sanat kuvastavat tarvetta nostaa kokoelmista esille tärkeitä objekteja. Hankkeessa puhuttiin kokoelmien avainobjekteista, niistä jotka ovat tavalla tai toisella erityisen merkittäviä kokoelmien osia. Avainobjektin käsitettä tarkasteltiin erityyppisten kokoelmien näkökulmasta. Kun museot määrittivät avainobjekteja, se oli eräänlaista nykydokumentointia omien kokoelmien sisällä. Kun esine liitetään museon kokoelmaan, se on jo tulkittu museoesineeksi. Kun se määritellään avainobjektiksi, se saa vielä erityisaseman. Kuka sitten päättää objektin merkityksen? Se voi olla merkityksellinen museolle, lahjoittajille, museoammattilaisille, yleisölle. Avainobjektit voivat olla muistettavia, erikoisia, ainutlaatuisia, rakkaita, helposti lähestyttäviä jne. Museokokoelmia voidaan tutkia eri tieteenalojen näkökulmista ja se vaikuttaa myös yksittäisen objektin merkitykseen kokoelmassa. Kysymys on siis objektin merkityshistoriasta ja myös sen tulevaisuudesta. Museon kokoelmapolitiikka ja tallennustyönjako vaikuttavat avainobjektikäsitteen käyttöön kussakin museossa. Vaikutusta on myös sillä, miten museot

ryhmittelevät objekteja säilyttämisen yhteydessä, näyttelytoiminnassa ja museokommunikaatiossa. Eli kysymys on sekä objektin sisäisestä että ulkoisesta merkityksestä. Hankkeen tarkoituksena on siis ollut kokoelman avaaminen, sen pohtiminen, miten tietyt objektit saavat avainobjektin aseman suhteessa toisiin objekteihin.

Tämä seminaarin osio valaisi selkeästi tallennustyönjaon, kokoelmapolitiikan sekä verkostoitumisen keskeisen aseman suomalaisten museoiden nykyisessä kokoelmatyössä. Taidemuseoiden ja kulttuurihistoriallisten museoiden lähentyminen on myös selkeästi alulla oleva trendi.

Paneeli. Kuva: Risto Hakomäki.

Paneelikeskustelu ja seminaarin päätös

Paneelikeskustelun aiheeksi oli valittu museoiden verkostoituminen digitaalisessa maailmassa. Pohdittiin verkostoitumista yleensä, arvioitiin kokemuksia siitä kansallisella ja pohjoismaisella tasolla, mietittiin mitä uutta digitaalisuus on tuonut siihen ja visioitiin, mitä se voisi tulevaisuudessa tuoda. Paneelin puheenjohtajana toimi tutkimuspäällikkö *Minna Sarantola-Weiss* Helsingin kaupunginmuseosta. Keskustelijoina oli yksi Norsam-verkoston koordinoitiryhmän jäsen jokaisesta Pohjoismaasta, *Lilja Árnadóttir*, Islannin kansallismuseosta, *Svein Gynnild* Norjan Samtidsnett-verkostosta Lillehammerin Maihaugen-museosta, *Antti Metsänkylä* Suomen kansallismuseosta ja TAKO-verkostosta, *Lykke Pedersen* Tanskan kansallismuseosta ja *Åsa Stenström* Ruotsin DOSS-verkostosta ja Västerbottenin museosta. Hyvin yksituumainen paneeli koostui verkostotyön lämpimistä kannattajista, jotka vuosikymmenten aikana ovat tottuneet ammatillisen verkostoitumiseen työelämäänsä tuomaan hyötyä. Digitaalisuus muuttaa verkostotyössä sekä työmenetelmiä että sisältöjä. Pätevyyden lisääminen ja hyvien käytäntöjen levittäminen ovat verkostojen keskeisiä tehtäviä. Kansallisilla verkostoilla on lisäksi omat tehtävänsä ja toimialueensa, pohjoismaiset ja muut kansainväliset verkostot puolestaan toimivat alustoina yhteishankkeille ja levittävät ammatillista tietoa ja osaamista maiden välillä.

Per Lundgren. Kuva Risto Hakomäki.

Vanhempi erityisasiantuntija *Per Lundgren* Pohjoismaiden ministerineuvoston Kulttuuri ja media -osastolta lausui seminaarin loppusanat. Hän oli seurannut seminaaria alusta asti ja esitti hyviä huomioita sekä hahmotteli mahdollisuuksia museoalan tulevalle pohjoismaiselle yhteistyölle.

Seminaari oli osanottajamäärältään tähänastisista TAKO-seminaareista suurin, kiitos pohjoismaisuuden. Osa ilmoittautuneista osallistui vain jompaankumpaan seminaaripäivään tai osaan päivästä, joten aivan täpötäynnä sali ei missään vaiheessa ollut, vaikka osallistujien kokonaismäärä ylittikin istumapaikkojen määrän. Keskustelua käytiin esitelmien jälkeen salissa jonkin verran, mutta vilkkain keskustelu käytiin käytävillä taukojen aikana sekä Keskiahallissa iltajuhlissa.

Kahvitauolla. Kuva: Risto Hakomäki.

Norsamin koordinoitiryhmä Kansallismuseon keskihallissa. Kuva: Risto Hakomäki.

Seminaarin kaksi keskeistä lähtökohtaa, digitaalisuus ja verkostoituminen museotyössä, kantoivat läpi seminaarin selkeinä ja dynaamisina museoalan tulevaisuuden tunnusmerkkeinä. Eräissä puheenvuoroissa muistutettiin myös siitä, että kaikkeadigitaalisuuden nimissä tarjottavaa ei pidä nielaista sellaisenaan, vaan siitä tulee valita se mistä todella on hyötyä kokoelmanhallinnalle, tiedon välittämiselle ja museoaineistojen käyttäjien osallistamiselle. Museoiden esinekokoelmat ovat edelleen se, joka erottaa museot muista muistiorganisaatioista, ja tästä omaleimaisuudesta on pidettävä kiinni, Digitaalisuuden avaamat kiistatta huikeat näköalat tulevat hyödyttämään sekä museoiden perinteisiä että uusia toimintamuotoja. Museoiden ja museoammattilaisten verkostoituminen on digitaalisessa maailmassa entistä tärkeämpää.

Antti Metsänkylä